

Taflen waith: **Bywyd crefyddol ffoaduriaid Iddewig yng Nghymru**

TASG 1

Mae deddfau dietegol Iddewig (kashrut) yn rheoli'r bwyd y caniateir i bobl Iddewig ei fwyta. Gelwir bwyd a ganiateir yn kosher. Gwaherddir porc a physgod cregyn, yn ogystal â chymysgu cig a llaeth. Rhaid i unrhyw gig gael ei ladd yn ddefodol gyda schochet.

Cymerwch olwg ar y seigiau Cymreig poblogaidd hyn. Ydych chi'n meddwl y bydden nhw'n cael eu hystyried yn kosher? Ysgrifennwch eich ateb wrth ymyl y llun.

Pice ar y maen

.....

*Ffotograff o bice ar y maen.*¹

Delwedd: Wikimedia Commons.

Awdur y llun: <https://www.flickr.com/people/28576278@N03>.

Trwydded Creative Commons: <https://creativecommons.org/licenses/by/2.0/deed.en>.

Ffagots Cymreig

.....

*Ffagotiau o Felinfoel.*²

Delwedd: Wikimedia Commons.

Awdur y llun: <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=114584702>.

¹ Wikimedia Commons, *Closeup of Welsh cakes*, Chwefror 2009

<https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Closeup_of_Welsh_cakes,_February_2009.jpg> [cyrchwyd 20 Gorffennaf 2022].

² Wikimedia Commons, *Ffagotiau o Felin-foel*, Ionawr 2022

<<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=114584702>> [cyrchwyd 22 Gorffennaf 2022].

Trwydded comin creadigol: <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.en>.

Selsig Morgannwg

.....

Selsig Morgannwg.³

Delwedd: Wikimedia Commons.

Awdur y llun: <https://www.flickr.com/photos/57505599@N00>.

Trwydded comin creadigol: <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/2.0/deed.en>.

Cawl gyda chaws Caerffili

.....

Cawl Cymreig.⁴

Delwedd: Wikimedia Commons.

Awdur y llun: <https://cy.wikipedia.org/wiki/Defnyddiwr:Rhyshuw1>.

Trwydded comin creadigol: <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/deed.en>.

³ Wikimedia Commons, *Selsig Morgannwg* (2007)

<https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Glamorgan_sausage.jpg> [cyrchwyd 20 Gorffennaf 2022].

⁴ Wikimedia Commons, *Cawl Cymreig* (2009) <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Cawl_Cymreig.jpg> [cyrchwyd 20 Gorffennaf 2022].

Cregyn gleision Conwy

.....

*Cregyn gleision wedi'u coginio.*⁵

Delwedd: Wikimedia Commons.

Awdur y llun: <https://commons.wikimedia.org/wiki/User:David.Monniaux>.

Trwydded comin creadigol: <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/1.0/deed.en>.

Pysgod a sglodion

.....

*Pysgodyn a sglodion.*⁶

Delwedd: Wikimedia Commons.

Awdur y llun: Matthias Meckel.

Trwydded comin creadigol: <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.en>.

TASG 2

Roedd crefydd yn rhan bwysig o fywyd llawer o ffoaduriaid Iddewig yng Nghymru. Roedd llawer yn mynychu synagogau neu cheder (addysg grefyddol).

a) Darllenwch gofiannau byr Herman Rothman a Julius Weil, ffoaduriaid Iddewig, a ffodd i Brydain ar Kindertransport yn 1939, a'r wybodaeth am fywyd crefyddol plant yng Nghastell Gwrych.

⁵ Wikimedia Commons, *Cooked mussels* (2004)

<https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Cooked_mussels_DSC09244.JPG> [cyrchwyd 20 Gorffennaf 2022].

⁶ Wikimedia Commons, *Fish and chips*, Blackpool (2018)

<https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Fish_and_chips_blackpool.jpg> [cyrchwyd 20 Gorffennaf 2022].

Ganed **Herman Rothman** yn Berlin, yr Almaen, yn 1924 i rieni Iddewig Pwylaidd. Cyrhaeddodd Brydain fel ffoadur ar y Kindertransport yn Awst 1939 ac aeth i'r *hachshara* (canolfan hyfforddiant amaethyddol) yng Nghastell Gwrych, Abergele. Yn ddiweddarach ymunodd â'r Fyddin Brydeinig, gan wasanaethu yng Ngorllewin Ewrop, ac ef oedd y person cyntaf i gyfieithu ewyllys Hitler ar ôl iddo gael ei ddarganfod yn gudd ym mhad ysgwydd Natsi blaenllaw. Yn ddiweddarach daeth yn gyfreithiwr yn Llundain.

Yng Nghastell Gwrych, roedd plant ffoaduriaid yn astudio Hebraeg a'r Torah, ac yn dysgu am Balestina er mwyn paratoi eu hunain ar gyfer bywyd yn 'Eretz Yisrael' (gwlad Israel). Nododd un athro mai ei nod oedd "rhoi awyrgylch 'Cartref' Iddewig i'r Hachscharah cyfan, ac yn bennaf oll, dyfnhau'r teimlad crefyddol, fel ei fod yn dod yn rym real a gweithredol".⁷

Ganed **Julius Weil** yn Dortmund, yr Almaen ym 1925. Bu'n byw yn Köln gyda'i rieni a'i frawd iau Arnold tan 1938. Ar 9-10 Tachwedd y flwyddyn honno, dinistriwyd ei ysgol ym mhogrom *Kristallnacht*. Trefnodd prifathro Julius i drosglwyddo'r ysgol gyfan i Lundain yn llwyddiannus. Roedd Julius ar y trênn Kindertransport cyntaf i adael y wlad. Ni welodd ei rieni na'i frawd byth eto. Pan ddechreuodd y rhyfel, anfonwyd Julius i Bedford, lle cafodd ei letya gyda theulu nad oedd yn Iddewon. Ym 1956, gwahoddwyd Julius i fynd i weithio yn y Standard Box and Carton Company, ym Mhentrebach, ger Merthyr Tudful. Bu farw ym mis Chwefror 2021.

b) Gwrandewch ar dystiolaeth [Herman](#) a [Julius](#) yn disgrifio eu bywyd crefyddol yng Nghymru.

c) Gan weithio mewn paru neu'n unigol, atebwch y cwestiynau canlynol:

1. Pa mor bwysig oedd crefydd i ffoaduriaid Iddewig yng Nghymru?
2. Pam y gallai crefydd fod yn bwysig i ffoaduriaid sy'n ffoi i wlad newydd?
3. Pam dylen ni barchu crefydd pobl eraill?

TASG 3

Ysgrifennwch baragraff byr (tua 150-200 gair) am rywbeth sy'n bwysig i chi, rhywbeth rydych chi'n ei fwynhau, neu sy'n rhoi sefydlogrwydd i chi, neu sy'n rhoi strwythur ac ystyr i'ch bywyd, e.e., system gred, hobi, perthynas, digwyddiad rheolaidd. Sut fydddech chi'n teimlo petaech chi'n cael eich cludo'n sydyn i rywle lle na allech chi wneud y pethau hyn? Ydych chi'n adnabod unrhyw un y mae hyn wedi digwydd iddo?

⁷ Erwin Seligmann, *Our Cultural Work*, Gwrych Castle Yearbook 1939/40 (Wiener Holocaust Library, OSP3600), t. 14.

